

DOI: 10.18372/2412-2157.40.19338

УДК 32:002:004 (477) (045)

Н. І. Ашиток

ГУМАНІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІДрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0001-7447-5840

Анотація. *Розвиток сучасної освіти зазнає суттєвих змін унаслідок цифровізації, яка останнім часом набуває глобального характеру. З гуманістичної точки зору, цифровізація різних сфер життєдіяльності, у тому числі освітньої, може розглядатися і як позитивне, і як негативне явище. Неоднозначність впровадження цифрових технологій полягає в тому, що зазначені технології відносяться до інформаційно-комунікативних, які самі по собі з позиції гуманізму є нейтральними, а от їх невикористання може бути позитивним чи негативним – антигуманним. Межі поширення цифрових технологій в освітній сфері та зміст навчального забезпечення на електронних носіях мають контролюватися на державному рівні.*

Ключові слова: гуманізм, людиновимирність, цифровізація, цифрові комунікаційні технології, освіта.

Вступ

У контексті глобалізаційних та інтеграційних викликів розвиток освітнього простору зазнає суттєвих змін. Зокрема, йдеться про цифровізацію освіти у широкому контексті, оскільки цей процес останнім часом набуває глобального характеру і стає одним із стратегічно важливих векторів розвитку цивілізації. На сьогоднішній день цифровізація поширюється на всі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо та обговорюється не лише на науковому, а й на побутовому рівнях.

На етапі становлення нової – постіндустріальної – цивілізації актуальність осмислення цифровізації всіх сфер суспільної діяльності, у тому числі освітньої, набуває особливої актуальності, що зумовило появу численних праць із цієї проблематики. Вивченню технологічних і соціокультурних змін на зазначеному етапі були присвячені праці Д. Белла, Е. Тоффлера, Дж. Гелбрейта та ін. (Bell 1980; Galbraith 1967; Toffler 1980). Дослідниками відзначалась цифровізація як технологічна основа цивілізаційного розвитку, а даний процес – цифровізація – трактувався ними у різних аспектах: як процес впровадження цифрових технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства і держави (Куйбіда, Карпенко, Наместнік 2018, 5-11); як «засіб одержання очікуваного результату, який відповідає вимогам та потребам суспільства і влаштовує виробників та власників бізнесу щодо можливостей отримання високих прибутків» та ін. (Руденко 2021, 3-13); як «насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливило інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір» (Сухонос, Гаруст, Шевцов 2019, 79-86) та ін.

У більш вузькому контексті – в окремих сферах життєдіяльності суспільства, зокрема, освітній – цифровізація вивчалась у працях Н. Ашиток, Л. Дротянко, А. Іщенко та ін. (Ашиток 2021, 85-88; Дротянко 2017, 10-14; Іщенко 2020). Зазвичай терміном «цифровізація освіти» позначають впровадження в освітній процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою розвитку у молоді навичок аналізу достовірності інформації, застосування критичного мислення, максимального використання в навчальних цілях

різноманітного мультимедійного контенту, інтенсифікацію освітнього процесу за рахунок застосування інтерактивних методів навчання (Іщенко 2020). У численних публікаціях досліджувалась переважно організаційна складова впровадження зазначених технологій в освітній простір – вимоги до організації цього процесу, його недолки і переваги (Маркевич 2022), зокрема, й в умовах карантину та воєнного стану (Мар'єнко, Сухих 2022, 31–37) та ін. Менш опрацьованою при цьому залишалась проблема осмислення гуманістичної складової, що відзначали у своїх роботах Н. Ашиток, Р. Андрюкайтене, І. Боднарчук, В. Воронкова, М. Дем'янчук, В. Нікітенко, О. Тупахіна, О. Сорокіна. (Ашиток 2023, 87-90; Нікітенко, Воронкова, Тупахіна, Сорокіна 2024, 52-64; Нікітенко, Андрюкайтене, Воронкова 2024, 25-29). Дослідники акцентували увагу на антигуманних ризиках цифровізації для суспільства, які можуть виникати унаслідок невваженого її впровадження, дегуманізації освітніх, а далі й усіх інших соціальних відносин, можливого поглиблення кризи інтелектуальної культури людей, їхньої здатності до творчості, зростання прагматизму та індивідуалізму на основі пріоритету цінностей суто особистого комфорту та егоїстичного споживання (Дем'янчук, Боднарчук 2022, 74-81). Зважаючи на зазначене, наша робота присвячена більш ґрунтовному вивченню гуманістичної складової застосування зазначених технологій в освіті.

Мета і завдання

Осмислення ризиків цифровізації сучасної освіти з гуманістичної точки зору є метою статті, яка конкретизується у наступних завданнях: проаналізувати праці, у яких йдеться про зазначений процес; окреслити проблеми, які виникають при впровадженні цих технологій.

Методологія дослідження

Теоретико-методологічною основою дослідження виступають загальнонаукові та спеціальні методи і підходи, за допомогою яких вивчатиметься цифровізація освіти. Одним із таких підходів є системний, який спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів (у даному випадку проявів цифровізації), виявлення зв'язку між ними та зведення їх в єдину теоретичну картину.

Результати

Гуманітарна думка ще не стикалася з такими викликами, як цифровізація, що ставить під сумнів

необхідність існування людини, обмежуючи її вплив у численних соціальних практиках. Це пов'язано з тим, що цифровізація охоплює практично всі напрями життєдіяльності суспільства – від економіки, військової справи до освіти, владних та обслуговуючих структур, певною мірою впливаючи на кількість та ступінь участі людей у цих сферах. Особливо проблематично сприймаються прогнози щодо цифровізації на виробництві, за якими припускають у майбутньому повну автоматизацію виробничих процесів, починаючи з планування продукту і закінчуючи його доставкою до споживача з подальшим обслуговуванням функціонування продукту. У контексті цих викликів постає питання про визначення гуманістичної прийнятності цифрових технологій, комунікації та управління, що реалізуються за їхньою допомогою. Йдеться, передусім, про оцінювання прийнятності з гуманістичної точки зору не лише наслідків використання цих технологій, а й самої їхньої необхідності. Очевидно, таке оцінювання має здійснюватися на основі критерію спрямованості розвитку суспільства на збереження біологічного виду *homo sapiens* та умов його виживання.

Поняття «гуманізм» розуміємо як визнання людини найвищою цінністю в світі, турботу про її благо, повагу до гідності та розуму; її права на щастя в житті і вільний вияв природних почуттів та здібностей (Гуманізм як явище). Процеси, при яких виникає необхідність обґрунтування доцільності існування людини, забезпечення її прав, уже самі по собі є антигуманними і вимагають прискіпливого вивчення з подальшим обмеженням їхньої дії або усуненням наслідків. У цьому плані цікавою, на наш погляд, є думка професора Ю. Мелкова, який, досліджуючи цифровізацію, оперує поняттями «гуманізм» і «людиновимірність» (у праці: Бойко, Топольницька 2024, 352-356). Він трактує гуманізм як віддзеркалення природи не самої по собі, а з точки зору визначення місця людини у світі у контексті світоглядної картини «Людина – Світ», у межах якої світ розглядається у його ставленні до людини, а людина – як особа, що знатна самовизначатися у світі. Людиновимірність, відзначає дослідник, передбачає можливість досліджувати місце людини у будь-якому процесі з позицій, що притаманні саме людині – у контексті її системи цінностей, орієнтацій, переконань, які стають вимірними і набувають ознак критеріїв. Крім того, людиновимірність репрезентує невідимість людських якостей і не визнає отожднення суб'єктності з розумінням людини виключно як суб'єкта пізнання, істоти суто раціональної. З погляду ієрархічної структури цінностей, «людиновимірність означає орієнтацію на універсальність ідеалів істини та гуманізму» (Там само, 354-355), а отже, трактується у межах гуманізму як один із його параметрів.

У контексті зазначеної орієнтації – людиновимірності – інформація виникає, коли її хтось або щось (в якості опосередкованого засобу) сприймає, а відсутність сприйняття призводить до відсутності самої інформації. Щоб з'явилась інформація в будь-якій формі, у тому числі цифровій, необхідно, щоб вона була сприйнята. Зазначена дія є властивою лише людині, технічні пристрої при цьому виконують посередницьку роль. Крім того, будь-які процеси

можуть трактуватися як гуманістичні, коли вони спрямовані на забезпечення розвитку людини та задоволення її потреб. У такому контексті людина стає не засобом, а метою діяльності, що здійснюється для неї й заради неї, забезпечуючи їй можливості для самореалізації.

У межах освіти людиновимірність передбачає формування особистості людини, що усвідомлює власну місію та призначення у суспільстві як фахівця, громадянина та ін. Цифровізація у такому контексті трактується як засіб розвитку людини – цілісної істоти, яку неможливо розділити на складники, адже таке розділення призведе до втрати суб'єктності як головної характеристики особистості. У процесі підготовки майбутнього фахівця людиновимірність передбачає спрямованість освітнього процесу на потреби здобувачів, формування у них загальнолюдських цінностей та компетентностей на основі цих цінностей. У процесі зазначеної підготовки цифрові технології виконують роль допоміжних. Основними ж залишаються співпраця викладача та здобувачів, безпосереднє спілкування, під час якого здійснюється вплив особистості на особистість (Бойко, Топольницька 2024, 355). При цьому викладач зі сформованою цифровою компетентністю має бути прикладом належного та критичного використання зазначених технологій, уміти заохочувати тих, кого готує до активного їхнього використання у майбутньому (Henseruk, Buyak, Kravets, Tereshchuk, Boiko 2020, 325-335). Загалом цифровізація сприяє удосконаленню освітнього процесу, робить його більш пристосованим до вимог сучасності, сприяє формуванню конкурентоспроможних фахівців, здатних орієнтуватися в цифровому просторі (Там само). Отже, людиновимірність освіти в епоху цифровізації як один із параметрів гуманізму у цій сфері полягає у тому, що цифрові технології мають впроваджуватися за умови збереження цілісності характеристик суб'єктності здобувача (Бойко, Топольницька 2024, 356-357).

Останнім часом цифровізація вивчається у межах «цифрового гуманізму», згідно з яким людина перебуває у центрі всесвіту як архітектор власної долі («*faber fortunae suae*») і використовує цифрові технології, усвідомлюючи їхню підпорядковану роль по відношенню до себе, обмеженість їхні дії та потенціальну можливість задовольняти потреби. Цифровізація з позиції зазначеного гуманізму має забезпечувати «збалансований розвиток суспільства і технологій» (Нікітенко, Андрюкайтене, Воронкова 2024, 26). Такий «збалансований розвиток» ускладнюється численними проблемами, до яких, зокрема, належать глобальна нерівність у доступі до цифрових технологій, яка створює розрив між країнами та в межах країн; проблематичність збереження приватності та безпеки даних, оскільки в епоху глобалізації особисті відомості часто перетинають кордони, а тому їхній захист стає складним завданням унаслідок розбіжностей у правових системах країн; цифрова відчуженість, що може викликати відчуття дискомфорту у людей унаслідок втрати безпосереднього спілкування через залежність від електронних пристроїв; втрата робочих місць, оскільки цифровізація здатна вплинути на

поширення автоматизації виробничих процесів; алгоритмічна несправедливість, що може виникнути унаслідок несправедливого або дискримінаційного оброблення даних; культурна гомогенізація, редукція культурної різноманітності.

Паралельно із існуванням численних проблем, у тому числі тих, які щойно були відзначені, використання цифрових технологій здатне покращувати якість життя людей. Так, цифровізація породжує у наш час проблему глобальної нерівності у доступі до інформації та знань. Проте використання цифрових технологій загалом сприяє подоланню цієї ж глобальної нерівності, оскільки здатні забезпечити доступність інформації для всіх шарів суспільства незалежно від їхнього соціального, економічного чи фізичного стану. З цифровізацією пов'язана проблема збереження приватності та безпеки даних, проте цифрові технології при впорядкуванні правових систем країн здатні не порушували особисту приватність і не призводили до виникнення етичних проблем, а навпаки – підвищувати ефективність діяльності громадських служб, урядових органів з надання послуг громадянам. Дійсно, використання цифрових технологій може призвести до обмеження безпосереднього спілкування, проте це залежить від бажань людей. Загалом же цифровізація полегшила спілкування між людьми на якій би віддалі вони не були один від одного. Цифровізація може призвести до втрати робочих місць, проте роботизація з використанням цифрових технологій здатна замінити людей у виконанні завдань, що повторюються, і не вимагають постійного контролю за їхніми виконанням в той час, коли люди можуть займатися задачами, які складно або неможливо автоматизувати. Оброблення даних з електронних носіїв може здійснюватися несправедливо і дискримінаційно, проте після удосконалення правової системи у цій сфері і належного контролю за цим процесом негативних зловживань можна уникнути. Цифровізація здатна призвести до редукції культурної різноманітності, проте вона ж може виконувати функцію засобу створення нових форм самовираження та спілкування, культурної взаємодії і співпраці, сприяти збереженню та збагаченню культурної спадщини.

Неоднозначність спостерігається і при використанні цифрових технологій у сфері освіти, у межах якої гуманістично спрямованими є організація індивідуалізованого навчання та розвитку представників молодого покоління з неоднаковими освітніми потребами; створення навчального середовища, адаптованого до освітніх потреб здобувачів освіти з різними освітніми можливостями; забезпечення доступу до освітніх ресурсів, наукових досліджень та розробок, електронних бібліотек; удосконалення освітнього процесу у плані формування цифрової компетентності конкурентоспроможних майбутніх фахівців (Маркевич 2022), організація дистанційного та змішаного навчання в умовах надзвичайних ситуацій – епідемій та військових дій. Звісно, необхідно враховувати зворотний бік застосування цифрових технологій. Їхнє використання може привести до негативних наслідків, серед яких: погіршення здоров'я здобувачів освіти; виникнення психолого-

педагогічних проблем унаслідок впливу невідфільтрованої інформації агресивного характеру; зниження рівня безпосереднього спілкування, що може призвести до негативного впливу на розвиток мислення, зокрема, й критичного. Необхідність гуманістичної складової при впровадженні цифрових технологій для формування критичного мислення, відзначала, зокрема, Л. Дротянко, адже без цього цифровізація веде не до звільнення індивідуальної свідомості від стандартів, а, навпаки, до пасивного споживання нав'язаних мас-медіа нових міфів, породжених цифровими технологіями (Дротянко 2017, 14).

Неоднозначність оцінювання цифрових технологій полягає в тому, що ці технології належать до інформаційно-комунікативних, хоча й із значно вражаючими можливостями у сфері поширення порівняно, наприклад, із традиційною писемністю. Засоби комунікації у контексті оцінювання з гуманістичної точки зору нейтральні. Так само як традиційними засобами писемності були написані і «Mein Kampf», і «Хартія прав людини», так і цифрові технології можуть використовуватися з різною метою. Межі їхнього поширення в освіті та зміст навчального забезпечення на електронних носіях мають контролюватися на державному рівні.

У науковому колі осмислення гуманістичної складової цифровізації в наш час здійснюється у численних концепціях, до яких належать не лише концепція цифрової гуманістичної освіти, що спрямована на включення гуманістичних цінностей у навчальні програми з інформаційних технологій з метою виховання нового покоління фахівців, а й деякі інші: концепція етики технологій, згідно із якою доцільним визнається розвиток технологій на основі гуманістичних принципів, відповідального використання з урахуванням характеру впливу на людей і суспільство; концепція соціально-цифрового гуманізму, згідно із якою визнається можливість збалансувати розвиток технологій з потребами людей; концепція цифрового гуманізму медіа, що спрямована на розвиток медіа-середовища на засадах гуманізму; концепція гуманістичного дизайну інтерфейсів, яка спрямована на створення користувацьких інтерфейсів та продуктів з метою потреб та можливостей людей та ін. (Нікітенко, Андрюкайтене, Воронкова 2024, .27-28).

Обговорення

Цифрові технології розглядаються дослідниками як важлива ознака інформаційного суспільства. Більш того, «інформаційне» у терміні «інформаційне суспільство» часто тлумачиться як синонім слову «цифрове». Так, зокрема, термін трактується у роботі Ю. Крилової (Крилова 2020, 75-83). Звісно, інформаційне суспільство – це лише історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуватимуться в єдиному інформаційному просторі, проте видається актуальним осмислити уже наявні у наш час прояви цифровізації як ознаки становлення цієї фази у плані їх діагностування з гуманістичної точки зору. Продукування інформації і знань в єдиному інформаційному просторі – не самоціль, а один із параметрів майбутнього. Наскільки гуманістичним

буде зазначене майбутнє, залежить від людей. У цьому контексті якість освіти як у наш час, так і в майбутньому залежатиме не від кількості комп'ютерів та інформаційних баз, а від рівня формування у сприятливому освітньому середовищі гуманістичних особистостей, гармонійно розвинутих і компетентних, у тому числі у сфері ефективної переробки інформації з метою отримання системних та об'єктивних знань.

Висновки

Цифровізація є однією з визначальних тенденцій розвитку людської цивілізації, що інтенсивно впроваджується в усі сфери життя, у тому числі освітню. Крім позитивного впливу, цифровізації притаманна низка негативних викликів антигуманного характеру. Подолання негативних проявів цифровізації потребує комплексного підходу до їхнього вивчення та спільних зусиль урядів і громадськості для забезпечення того, щоб цифровізація відповідала засадам гуманізму.

Список літератури

- Ашиток Н. І. Гуманістичні засади освіти для дітей з особливими освітніми потребами: соціокультурний підхід. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць*. Вип. 1 (37). 2023. С. 87-90.
- Ашиток Н. І. Цифровізація дистанційного навчання в Україні. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. № 1 (33). 2021. С. 85-88
- Бойко М., Топольницька К. Людиновимірність якості вищої освіти в епоху цифровізації. *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції*. Тернопіль: Вектор; ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 352-356.
- Гуманізм як явище і як філософське поняття. URL: <https://studies.in.ua/shpora-filosofy/660-69-gumanizm-yak-yavische-yak-filosofske-ponyattya.html>
- Дем'янчук М., Боднарчук І. Цифровізація освіти як вектор підготовки фахівців XXI століття. *Viae Educationis*. № 4. 2022. С. 74-81.
- Дротянко Л. Г. Високі технології як засіб трансформації медіа-дискурсу. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2017. № 1 (25). С. 10-14.
- Іщенко А. Ю. Національна платформа цифрової освіти як пріоритетний інструмент оновлення вітчизняної освітньої системи. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/cyfrova-osvita.pdf>
- Крилова Ю. І. Інформаційне (цифрове) суспільство: політико-правовий аспект упровадження. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*. № 27. 2020. С. 75-83
- Куйбіда В. С., Карпенко О. В., Наместнік В. В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Нац. академії державного управління при президенті України*. № 1. 2018. С. 5-11.
- Мар'єнко М., Сухих А. Організація навчального процесу у ЗЗСО засобами цифрових технологій під час воєнного стану. *Український педагогічний журнал*. № 2. 2022. С. 31-37.
- Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. *Разумков центр*. 2021. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagi-tashliakhy-podolannia-vyklykiv>
- Нікітенко В., Андрукайтене Р., Воронкова В. Становлення і розвиток концепції цифрового гуманізму за доби глобалізації і цифровізації. *Фундаментальні та прикладні проблеми суспільства: історія, сьогодення, майбутнє: тези доп. К.: Держ. торг.-екон. ун-т*, 2024. С. 25-29.
- Нікітенко В., Воронкова В., Тупахіна О., Сорокіна О. Європейські практики цифрового гуманізму у контексті глобальних викликів. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers*. Вип. 18 (95). 2024. С. 52-64.
- Руденко М. В. Цифровізація: категоріальні особливості та специфіка трактування. *Економічний форум*. № 4. 2021. С. 3-13.
- Сухонос В. В., Гаруст Ю. В., Шевцов Я. А. Діджиталізація освіти в Україні: зарубіжний досвід та вітчизняна перспектива впровадження. *Правові горизонти*. № 19 (32). 2019. С. 79-86.
- Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-zrozvinutoyucifrovoyu-ekonomikoyu>.
- Bell, D. *The Social Framework of the Information Society*. Oxford, 1980. 424 p.
- Galbraith, John Kenneth. *The New Industrial State*. Boston, MA: Houghton Mifflin. 1967. 427 p.
- Hensler, H., Buyak, B., Kravets, V., Tereshchuk, H., Boiko, M. Digital transformation of the learning environment at university, *Innovative Educational Technologies, Tools and Methods for E-learning*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. 2020: 325-335.
- Toffler, Alvin. *The Third Wave*. New York: William Morrow and Company, Inc. 1980. 544 p.

References

- Ashytok, Nadiia. 2023. "Humanistychni zasady osvity dlia ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy: sotsiokulturnyi pidkhid" ["Humanistic Principles of Education for Children with Special Educational Needs: A Sociocultural Approach"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 1 (37): 87–90. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.37.17583>.
- Ashytok, Nadiia. 2021. "Tsyfrovizatsiia dystantsiinoho navchannia v Ukraini" ["Digitization of Distance Learning in Ukraine"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 1 (33): 85–88. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.33.15649>.
- Boiko, Mariia, and Kateryna Topolnytska. 2022. "Liudynovymirnist yakosti vyshchoi osvity v epokhu tsyfrovizatsii" ["The Human Dimension of the Quality of Higher Education in the Era of Digitalization"]. In *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Ternopil, 13-14 May 2022*, 352–356. Ternopil: Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka.
- Studies.in.ua. n.d. "Humanizm yak yavyshe i yak filosofske poniattia" ["Humanism as a phenomenon and as a philosophical concept"]. Accessed October 04, 2024. <https://studies.in.ua/shpora-filosofy/660-69-gumanizm-yak-yavische-yak-filosofske-ponyattya.html>.
- Demianchuk, Mykhailo, and Iryna Bodnarchuk. 2022. "Tsyfrovizatsiia osvity yak vektor pidhotovky fakhivtsiv 21 stolittia" ["Digitization of education as a vector for training specialists of the 21st century"]. *Viae Educationis* 4: 74–81. DOI 10.15804/ve.2022.04.09.
- Drotianko, Liubov. 2017. "Vysoki tekhnolohii yak zasib transformatsii media-dyskursu" ["High Technologies as a Means of Media Discourse Transformation"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 1 (25): 10–14. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.25.12614>.
- Ishchenko, Andrii. "Natsionalna platforma tsyfrovoy osvity yak priorytetnyi instrument onovlennia vitchyznianoї osvitnoi systemy" ["The National Digital Education Platform as a Priority Tool for Updating the National Education System"]. *NISS*. May 28, 2020. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/cyfrova-osvita.pdf>
- Krylova, Yu. 2020. "Informatsiine (tsyfrove) suspilstvo: polityko-pravovyi aspekt uprovadzheniia" ["Information (Digital) Society: Political and Legal Aspects of Implementation"]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova, Scientific Journal National Pedagogical Dragomanov University* 27: 75–83.
- Kuibida, Vasyl, Oleksandr Karpenko, and Viktoriia Namestnik. 2018. "Tsyfrove vriaduvannia v Ukraini: bazovi definitsiї poniatiino-katehorialnoho aparatu" ["Digital Governance in Ukraine: Basic Definitions of the Conceptual and Categorical Apparatus"]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry prezidentovi Ukrainy, Herald of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine* 1: 5–11.

10. Marienko, Maiia, and Alisa Sukhikh. 2022. "Orhanizatsiia navchalnoho protsesu u ZZSO zasobamy tsyvrovykh tekhnolohii pid chas voiennoho stanu" ["Organization of the Educational Process in the ZZSO by Means of Digital Technologies During Martial Law"]. *Ukrainskyi Pedagogichnyi Zhurnal, Ukrainian Educational Journal* 2: 31–37. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-31-37>.

11. Markevych, Kateryna. Tsyvrovizatsiia: perevahy ta shliakhy podolannia vyklykiv ["Digitization: Benefits and Ways to Overcome Challenges"]. *Razumkov Center*. September 6, 2021. <https://razumkov.org.ua/statti/tsyvrovizatsiia-perevagy-tashliakhy-podolannia-vyklykiv>

12. Nikitenko, Vitalina, Rehina Andriukaitene, and Valentyna Voronkova. 2024. "Formation and Development of the Concept of Digital Humanism in the Era of Globalization and Digitization." In *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Kyiv, 11 April 2024, 25–29*. Kyiv: Derzhavnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet.

13. Nikitenko, Vitalina, Valentyna Voronkova, Olena Tupakhina, and Oleksandra Sorokina. 2024. "Yevropeiski praktyky tsyvrovoho humanizmu u konteksti hlobalnykh vyklykiv" ["European Practices of Digital Humanism in the Context of Global Challenges"]. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers* 18(95): 52–64. <https://doi.org/10.32782/hst-2024-18-95-06>.

14. Rudenko, Mykola. 2021. "Tsyvrovizatsiia: katehoriialni osoblyvosti ta spetsyfika traktuvannia" ["Digitization: Categorical

Features and Specificity of Interpretation"]. *Ekonomichnyi forum, Economic forum* 4: 3–13. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-4-1>.

15. Sukhonos, Viktor, Yurii Harust, and Yaroslav Shevtsov. 2019. "Didzhitalizatsiia osvity v Ukraini: zarubizhnyi dosvid ta vitchyzniana perspektyva vprovadzhenia" ["Digitization of Education in Ukraine: Foreign Experience and Domestic Perspective of Implementation"]. *Pravovi horyzonty, Legal Horizons* 19(32): 79–86. <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i19.p79>.

16. Hvylya.net. 2019. "Ukraina 2030E – kraina z rozvynutoiu tsyvrovoiu ekonomikoiu" ["Ukraine 2030E – A Country with a Developed Digital Economy"]. June 19, 2019. Accessed September 8, 2024. <http://surl.li/bsqyrv>

17. Bell, Daniel. 1980. *The Social Framework of the Information Society*. Oxford: Blackwell.

18. Galbraith, John Kenneth. 1967. *The New Industrial State*. Boston, MA: Houghton Mifflin.

19. Henseruk, Halyna, Bogdan Buyak, and Volodymyr Kravets, et al. 2020. "Digital Transformation of the Learning Environment at University." *Innovative Educational Technologies, Tools and Methods for E-Learning* 12: 325–35.

20. Toffler, Alvin. 1980. *The Third Wave*. New York: William Morrow and Company, Inc.

N. Ashytok

THE HUMANISTIC ASPECT OF DIGITALIZATION IN MODERN UKRAINIAN EDUCATION

Introduction. In the context of globalization challenges, the development of education is undergoing changes as a result of its digitalization, highlighting the relevance of studying this phenomenon. While numerous publications have examined the organizational aspects of implementing digitalization in education, the humanistic component remains less explored. **The aim and tasks.** This article aims to understand the risks associated with the digitalization of education from a humanistic perspective, which is specified in the tasks: to analyze the works that deal with the specified process, and to outline the problems arising from the implementation of these technologies. **Research methods.** The theoretical and methodological basis of the research includes general scientific and special methods and approaches, applied to the study of education digitalization. Among these methods is a systematic approach, which aims to reveal the holistic nature of pedagogical phenomena (in this case, the various manifestations of digitalization). **Research results.** In our time, it is crucial to assess the acceptability the consequences of the introduction of digital technologies, their necessity, both from a humanistic perspective. Such an assessment should be based on the criterion of whether society's development is oriented towards the preservation of the biological species Homo sapiens. Digitalization of various spheres of life, including education, can be evaluated as both a positive and a negative phenomenon. The ambiguity of such an assessment lies in the fact that these technologies belong to information and communication technologies, as part of information and communication technologies, are inherently neutral from a humanistic perspective but can be used for different purposes. The limits of the spread of digital technologies in the educational sphere and the content of educational support on electronic media must be controlled at the state level. Discussion. The quality of education is determined not by the number of computers and information bases, but by the level of formation of humanistic personalities who are competent, particularly in the effective processing of information to acquire systematic and objective knowledge. **Conclusions.** Digitization should be implemented on a humanistic basis, ensuring the formation of humanistic personalities. Cases of the negative use of digital technologies should be neutralized in time, and their impact should be limited.

Keywords: humanism, anthropocentricity, digitalization, digital communication technologies, education.

DOI: 10.18372/2412-2157.40.19339

УДК130.2: 316.32 (045)

О. П. Антіпова

ФЕНОМЕН КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Національна академія внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0003-4098-3673, Scopus Author ID: 57211854777,
Researcher ID: AAU-6824-2021

Анотація. Проаналізовано ключові характеристики й визначено тенденції комунікативної культури в інформаційному суспільстві. Доведено, що зазначений феномен має амбівалентний характер, адже, з одного боку, ідеться про наявність більш гнучкого інструментарію створення інформаційного продукту, здатного адекватно репрезентувати соціокультурну дійсність, означену неоднорідністю, мінливістю та фрагментарністю інформаційного середовища, а з іншого – зазначені процеси супроводжуються численними ризиками (зниження культури мовлення, фейковізація, використання маніпулятивних технологій тощо), що потребують від суб'єктів взаємодії вияву інформаційної грамотності, розвитку критичного сприйняття інформаційного продукту.

Ключові слова: інформатизація, комунікація, культура, інформаційне суспільство, глобалізація.

Вступ

Трансформація світової культури на межі ХХ–ХХІ століть означена глобальними кількісними та якісними

змінами в усіх соціальних практиках, зумовленими повсюдним впровадженням інформаційно-містких технологій. Невід'ємними атрибутами становлення інформаційного суспільства є комп'ютеризація та